

NVE
Postboks 5091, Majorstua
0301 OSLO

DERES REF./DATO.:	VÅR REF.	SAKSNR.:	ARKIVNR.:	STED/DATO:
	bjgu02	16/00177		25.02.2026

SAULAND KRAFTVERK – HJARTDAL KOMMUNE I TELEMARKE FYLKE SØKNADER OM UTSATT BYGGEFRIST OG PLANENDRINGER KOMMENTARER TIL INNKOMNE UTTALELSER VED NVEs HØRING

1. Bakgrunn

Vi viser til e-post datert 27.01.2026 hvor NVE ber om utbyggers kommentarer til innkomne høringsuttalelser i forbindelse med høring av søknader om utsatt byggefrist og to planendringer for Sauland kraftverk.

NVE har mottatt 7 høringsuttalelser i saken. I kap.2 nedenfor har vi kort sammenfattet innkomne uttalelser. Uttalelsene er kommentert samlet i kap. 3 og oppsummert i kap. 4.

2. Sammendrag av innkomne høringsuttalelser

Hjartdal kommune behandlet saken i kommunestyret den 01.12.2025 og fattet følgende vedtak:

«Hjartdal kommune tilrår at det vert gitt utsett frist for å starta anleggsarbeida ved Sauland kraftverk slik det er omsøkt.

Vidare forventar Hjartdal kommune at NVE tek naudsynt omsyn til vassføring både i Skogsåa og Hjartdøla, samt at omsynet til artar som elvemusling, ål og laks vert i vareteke ved NVE sin handsaming av søknaden om planendring for Sauland kraftverk. Hjartdal kommune vil påpeike at det er viktig at NVE som avgjerdsmynde tek naudsynt omsyn til ål i vassdraget og vurderer kravet til kunnskapsgrunnlag i saka i samband med løysingar for opp- og nedvandring av ål.

Saksframlegget sendast i sin heilheit som høringsuttale frå kommunen.»

Kommunedirektøren synes det er vanskelig å få oversikt over virkningene av en redusert minste driftsvassføring og er spørrende til om tiltaket vil øke tallet på dager med minstevassføring på strekningen mellom Hjartsjå og planlagt avløp nedstrøms Omnesfossen og tilsvarende for Skogsåa.

Naturvernforbundet i Telemark uttalte seg i saken den 02.12.2025 og mener at økningen i antall aggregat for Sauland I, fra ett til to, vil føre til at vassføringen både i Skogsåa og i hovedvassdraget nedstrøms Hjartsjå, oftere går ned mot minstevassføring. Dette vil etter deres vurdering kunne føre til store utfordringer for elvemusling, storørret og laks i hovedvassdraget.

For begge omsøkte tiltak forventer Naturvernforbundet at et grundigere kunnskapsgrunnlag blir utarbeidet enn det som så langt er lagt fram.

Free Rivers Fund anmoder i sin uttalelse datert 01.12.2025 om at NVE:

- Avslår søknaden om å redusere minste driftsvassføring
- Legger betydelig vekt på kravet om å opprettholde god økologisk tilstand
- Opprettholder kravene til avbøtende tiltak og ålemigrasjon
- Tillegger friluftsliv og rekreasjonsverdi betydelig vekt
- Gjennomfører en grundig konsekvensanalyse av blant annet kostnader, nytte og natur.

Heidi Katrine Solberg Særsland, Henning Særsland, Thor Olav Særsland og Oskar Kristoffer Særsland fokuserer i sin uttalelse (udatert) på Skogsåa og er bekymret for at vassføringen i Skogsåa skal bli redusert som følge av planendringssøknaden for redusert minste driftsvassføring for Sauland I og at kravet om vandringsløsning for ål fjernes.

Særsland ser på elva som «*et levende økosystem, et landskap, et minne, et sted for opplevelser og tilhørighet*». De mener at elven mister «*sjelen sin*» når vassføringen reduseres til et minimum.

Bernd Ludewig ber i brev datert 01.12.2025 NVE innstendig om ikke å endre de gjeldende vilkårene for konsesjonen. Ludewig ber også om at en ikke forlenger konsesjonen.

Han viser til at det har gått mer enn 10 år siden konsesjonsvedtaket, at utbygger ikke har funnet lønnsomhet i prosjektet og at det etter hans vurdering er urealistisk at det vil bli lønnsomt i nær framtid.

Samuel Edward Piper protesterer i en uttalelse datert 16.11.2025 mot utbyggingen.

Statsforvalteren i Vestfold og Telemark har i brev av 15.12.2025 uttalt seg til søknadene om planendring og utsatt byggefrist. Nedenfor siteres de mest sentrale delene av Statsforvalterens vurderinger.

«Redusert driftsvannføring

... Sauland kraftverk ønsker derfor av miljøhensyn å etablere to turbiner istedenfor én, for å kunne ivareta kravet til å drifte Sauland I slik at vannføringssendringer skjer gradvis ved lave vannføringer. I søknaden vises det videre til at minste driftsvannføring da kan reduseres fra 11,2 m³/s til ca. 3,7 m³/s.

Vi finner det positivt at det er ønske om endringer som vil ivareta miljøhensynet på en sikrere måte, men vi er usikre på om omsøkt reduksjon skal forstås som en nødvendighet...

En reduksjon av minste driftsvannføring vil gjøre Sauland I bedre egnet for effektkjøring, da spennet mellom minste og største driftsvannsføring i større grad vil kunne utnyttes. Med bakgrunn i overnevnt presisering ville det være fordelaktig med eksempler på forventet drift av anlegget med og uten endring av minste driftsvannføring, og hvordan vassdragsdynamikken og økologiske forhold på strekningen fra Hjartsjø og ned forbi planlagt avløp potensielt vil påvirkes ved ulike effektkjøring, også med hensyn til sesong- og døgnvariasjon. Hvis det er slik at reduksjon i minste driftsvannføring i praksis vil føre til at mindre vann renner på strekningen Hjartsjø-Omnesfossen gjennom året, må det anses som en større negativ påvirkning enn forespeilet i gjeldende konsesjon.

Vandringsløsning for ål

Det er satt krav til at det skal etableres vandringsløsninger for ål forbi inntaksdammene ved Hjartsjø og Sønderlandsvatn. Gjennom undersøkelser av ål i Sønderlandsvatn 2015 og kartlegging med miljø-DNA nedstrøms i 2023 har utbygger ikke klart å påvise ål. Det søkes derfor om å fjerne kravet om å etablere en opp- og nedvandringsløsning for ål forbi inntaksdammen i Sønderlandsvatn. Utbygger peker på at «løsningene for toveis fiskevandring for ål er svært kostbare og gir større inngrep i terreng og landskap, samtidig som nytteverdien ved tiltaket er svært uklar».

Undersøkelsene av ål i Søndervatn er nå 10 år gamle, og dermed utdaterte. Kartleggingen i 2023 med miljø-DNA gav likevel heller ikke positive utslag på ål nedstrøms Sønderlandsvatn, og usikkert utslag i Heddøla. Vi vurderer at resultatene ikke kan avkrefte at det finnes ål på disse strekningene, men tyder på at ålebestanden er mindre og dermed mer sårbar enn først antatt.

Vi er enige i at ålens utbredelse naturlig begrenser seg høyere oppover i vassdraget, og forstår ønsket om å fjerne kravet med hensyn til økonomiske forhold. Gitt den allerede store belastningen fra kraftutbygging i ålens ellers naturlige utbredelsesområder i vassdraget, mener vi likevel at vandringsløsning ved Sønderlandsvatn på et prinsipielt grunnlag ikke bør tas ut av prosjektet da tiltaket vil bidra til å bedre vandringsmulighetene for ål i vassdraget, også for fremtidige bestander.

Kunnskapsgrunnlaget og søknad om forlenget byggefrist

...

Som høringspart i saken er vi enige i at kunnskapsgrunnlaget er styrket ved nyere kunnskap om flommarkskoger i influensområdet, og forhold knyttet til lakseoppgangen ved Omnesfossen. Norconsult sine nyeste miljøvurderinger med hensyn på naturmangfold gir også god oppdatert informasjon om de kartlagte verdiene i tiltaksområdet.

Når det gjelder berørte naturtyper i tiltaksområdet, kan vi ikke se at det er gjort noe kartlegging eller vurderinger av natursystemer og landformer som finnes i selve elveløpet. Dette anser vi som en mangel i kunnskapsgrunnlaget da disse naturlig er en helt sentral del av økosystemet i vassdraget.

Når det gjelder spørsmålet om forlenget byggefrist, har vi ingen merknader til det.»

3. Sauland kraftverks kommentarer til innkomne uttalelser

Sauland kraftverk AS (SK) konstaterer at de innkomne høringsuttalelsene fokuserer på planendringssøknadene og at det er få eller ingen kommentarer til søknaden om utsatt byggefrist.

Vi har valgt å kommentere uttalelsene samlet, og kommentere uttalelsene under følgende delkapitler:

- Redusert minste driftsvassføring for Sauland I
- Kunnskapsgrunnlaget
- Ålevandring i Skogsåa
- Utsatt byggefrist

Redusert minste driftsvassføring for Sauland I

Det kan virke som om flere av høringspartene, blant annet Hjordal kommune, er usikre på konsekvensene av planendringssøknaden for vassføringen i Hjordøla og Skogsåa. Vi konstaterer at et presseoppslag i en av de regionale avisene, som feilaktig ga uttrykk for at SK søker om en planendring for å utnytte mer av vassføringen til kraftproduksjon for å bedre økonomien i prosjektet, kan ha bidratt til denne usikkerheten. Dette kan ha bidratt til at flere av de som har gitt høringsuttalelse har oppfattet (eller frykter at) vassføringen i:

- Skogsåa blir endret og redusert (Sauland II)
- Hjordøla (Sauland I), mellom inntaket i Hjartsjø og avløpet nedenfor Omnesfossen, blir påvirket /redusert

Planendringssøknaden vil etter vår vurdering ikke påvirke vassføringen i Skogsåi eller i Hjordøla mellom inntaket i Hjartsjø og avløpet nedenfor Omnesfossen i forhold til hva som er tilfelle for meddelt konsesjon 12.02.2016. Hensikten med planendringssøknaden er å sikre at kraftverket kan driftes med gradvise vassføringsendringer ved lave vassføringer nedstrøms avløpet, i tråd med meddelt konsesjon 12.02.2016. Manøvreringsreglementets punkt 2 fjerde ledd første setning slår fast at: «*Alle vannføringsendringer skal skje gradvis*». Dette slås også fast i departementets kommentarer i Kongelig Resolusjon 2016 (saksnr.: 10/2066) Post 11- Manøvreringsreglementet, side 208: «*Det er i søknaden forutsatt at Sauland 1 skal kjøres på effekt og at magasintappingen tilpasses optimal kjøring av kraftverket. Sauland 1 vil samkjøres med Hjordøla kraftverk med døgn- og ukevariasjoner. Departementet finner at dette er akseptabelt, men det er i manøvreringsreglementet satt krav om at kraftverket må kjøres med myke overganger.*».

En vesentlig virkning av å installere to turbiner istedenfor en, er at kraftverket både kan ta mer miljøhensyn og samtidig driftes med god virkningsgrad ved lavere driftsvassføring. SK understreker at det er mulig å sette inn to aggregater i Sauland I uten å endre konsesjonskravene til minste driftsvassføring. Resultatet av dette vil være at man bare oppnår bedre virkningsgrad på dellast, men ikke får mulighet å trappe ned vassføringen gradvis når kraftverket stoppes ved minste slukeevne (11,2 m³/s), og dermed mister miljøgevinstene en maskinpark med lavere minste slukeevne vil gi for Heddøla (sikre at vannstandsendringer skjer gradvis).

Statsforvalteren skriver «*at en reduksjon av minste driftsvannføring vil gjøre Sauland I bedre egnet for effektkjøring, da spennet mellom minste og største driftsvannføring i større grad vil*

kunne utnyttes». Statsforvalteren frykter at dette vil kunne påvirke vassdragsdynamikken og økologiske forhold på strekningen fra Hjartsjå og ned forbi planlagt avløp. Strekningen mellom Hjartsjå og avløpet for Sauland kraftverk nedenfor Omnesfossen vil som nevnt ovenfor ikke påvirkes av driftsmønsteret ved Sauland kraftverk (hverken Sauland I eller Sauland II) ved redusert minste driftsvassføring.

Bakgrunnen for søknaden om redusert driftsvassføring er knyttet til et ønske om å ivareta kravene om å drifte kraftverket med myke overganger i henhold til gjeldende konsesjon.

Nærmere om vassføringen i Skogsåa – Sauland I

Sauland kraftverk består av to separate kraftverk/fall (Sauland I og II) med felles kraftstasjonsbygning (hall) og avløpstunnel. Planendringssøknaden om redusert minste driftsvassføring gjelder bare Sauland I. En endring i Sauland I vil ikke påvirke vassføringen i Sauland II. Planendringssøknaden vil derfor ikke medføre konsekvenser for vassføringen i Skogsåa eller driften av Sauland II, i forhold til hva som er tilfelle for meddelt konsesjon 12.02.2016.

Nærmere om vassføringen i Hjartdøla (Sauland I), mellom inntaket i Hjartsjå og avløpet nedenfor Omnesfossen

I et elvekraftverk uten inntaksmagasin ville restvassføringen på utbygd strekning kunne blitt påvirket ved endring av minste driftsvassføring. For Sauland kraftverk blir ikke forholdene slik ettersom man har gode reguleringsmuligheter i i Hjartsjå.

Vassføringen ut fra Hjartsjå er bestemt ut fra krav til minstevassføringsslipp og overløp fra dammen. Overløp vil oppstå i perioder hvor sum tilsig fra restfelt til Hjartsjå og driftsvassføringen ved Hjartdøla kraftverk er høyere enn maksimal slukeevne i Sauland I og vannstanden i Hjartsjå er høyere enn HRV. Hyppigheten av overløp ved dam Hjartsjå er uavhengig av minste driftsvannføring (antall aggregat) i Sauland I.

Hjartdøla kraftverk har avløp i Hjartsjå. Hjartsjå har en utnyttbar magasinkapasitet på 1,8-2,0 Mm³. Dersom Hjartdøla kraftverk ikke er i drift, og en kjører bare på magasinert vann i Hjartsjå og tilsiget til Hjartsjås restfeltet, vil det være tilstrekkelig magasinkapasitet i Hjartsjå til å kunne regulere driften av Sauland I uten overløp. Uten tilsig fra restfelt eller vanntilførsel fra Hjartdøla tilsvarer magasinivolumet i størrelsesorden 19 timer kjøring på full effekt i Sauland I (28 m³/s) eller 172 timer minstevannslipping fra Hjartsjå. Slipp av minstevassføring vil bli sikret ved etterfylling av vann fra Hjartdøla kraftverk når tilsiget og magasinivolumet i Hjartsjå ikke er tilstrekkelig til å oppfylle konsesjonskravene.

Planendringssøknaden endrer ikke på maksimal slukeevne og antall dager/timer med overløp fra Dam Hjartsjå vil altså være uendret. Vassføringen på strekningen mellom Hjartsjå og avløpet fra Sauland kraftverk i Heddøla vil ikke bli påvirket dersom minste driftsvassføring gjennom Sauland I blir redusert, i forhold til hva som er tilfelle for meddelt konsesjon 12.02.2016.

Nærmere om vassføringen i Heddøla, nedstrøms avløpet for Sauland I og II

Statsforvalteren frykter som nevnt ovenfor at en reduksjon i minste driftsvassføring vil åpne opp for mer effektkjøring. Planendringssøknaden gjelder (sitat søknadsbrevet):

- *Å endre fra ett til to aggregater i Sauland I. Dette vil gi mulighet til å redusere minste driftsvassføring fra 11,2 m³/s til ca. 3,7 m³/s. Hensikten er å kunne oppfylle vilkåret om at vassføringsendringer skal skje gradvis ved drift av Sauland I.*

Virkningene av planendringssøknaden vil som nevnt ovenfor være begrenset til å omfatte strekningen mellom planlagt avløp ved Fosse nedenfor Omnesfossen og ned til Heddalsvatn.

Ved effektkjøring vil en benytte hele spennet mellom full driftsvannføring, dvs. 28 m³/s og null (full stopp) for Sauland I. Dette vil være tilfelle uavhengig av minste driftsvassføring og antall aggregat. Ved å sette inn to i stedet for ett aggregater, hvorav ett har mindre slukeevne vil det bedre mulighetene til å unngå raske vassføringsendringer når kraftverket stoppes ved at man kan redusere vannføringen gjennom Sauland I gradvis ned også under 11,2 m³/s.

I konsesjonens manøvreringsreglement punkt 2, 4. ledd, fastslås det at alle vassføringer skal skje gradvis. I tilfeller med vassføringer ned mot minstevassføringskravet på 2,5 m³/s ved Omnesfossen, vil vassføringen nedstrøms kraftverkets avløp reduseres fra 13,7 m³/s (11,2+2,5) til ned mot 2,5 m³/s på relativt kort tid.

SK mener det er hensiktsmessig med et situasjonsbestemt regime for nedkjøring av kraftverket. I situasjoner med normalt/mye vann i vassdraget vil nedstengning/-trapping av kraftverket i liten grad påvirke vanndekt areal. I situasjoner med lav restvassføring i vassdraget endres/reduseres vanndekt areal i større grad og nedstengning av kraftverket bør skje gradvis for å unngå negative konsekvenser for fisk og vannmiljø nedstrøms kraftverkets avløp.

Kunnskapsgrunnlaget

SK mener at kunnskapsgrunnlaget i saken er godt. Ny kunnskap i saken, ervervet ved bl.a. vilkårsrevisjonssaken, hydraulisk modellering av Heddøla med grønn LiDAR, og kunnskapssammensetning av miljøverdier i vassdraget har økt kunnskapen om bl.a. sammenhengen mellom vanndekt areal, vassføring, vassføringsendringer og akvatisk miljø, i forhold til hva som var tilfelle i 2016. Styrking av kunnskapsgrunnlaget var utløsende for at SK valgte å søke om planendring for Sauland I, og gir grunnlag for supplerende vurderinger hvis behov.

Dersom endringene hadde gitt de konsekvenser som høringspartene frykter, er SK helt enig i at en burde ha gjort langt mer omfattende konsekvensvurderinger enn det som ligger til grunn for planendringssøknaden.

Ålevandring i Skogsåa

SK finner det urimelig å bli pålagt å tilrettelegge for opp- og nedvandring for en art som det ikke finnes indikasjoner på at finnes så høyt opp i vassdraget. Etablering av vandringsløsningen vil være kostbar og arealkrevende i et sårbart terreng, jfr. departementets kommentarer til Post 5 Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn m.v. side 205 i resolusjonen datert 12.02.2016 om at det er særlig viktig at dammen ved Sønderlandsvatn bygges slik at den blir minst mulig synlig i landskapet. SK er ikke enig med Statsforvalteren om at en på prinsipielt grunnlag bør legge til rette for løsninger som sikrer opp- og nedvandringsløsninger for ål ved Sønderlandsvatn. SK er av den oppfatning av at nytten er liten sammenlignet med kostnaden.

SK vil understreke at det er mulig å iverksette tiltak på et senere tidspunkt, dersom det skulle vise seg at ålens utbredelsesområde flyttes lengre opp i vassdraget enn hva som er tilfelle i dag. Myndighetene vil ha hjemmel til å pålegge denne type tiltak gjennom de fastsatte standardvilkårene for konsesjonen.

SK vil understreke at en i planleggingen av kraftverket legger til grunn forekomst av ål i Heddøla og Hjartdøla, og at det planlegges for toveis vandringsløsninger for ål- og annen fisk ved Hjartsjå.

Utsatt byggefrist

Vi konstaterer at tre av de som har avgitt høringsuttalelse på et generelt grunnlag ikke ønsker en kraftutbygging. SK har ikke noen kommentarer til disse uttalelsene utover at det alltid vil være ulik oppfatning av om fordelene overskrider ulempene ved gjennomføring av denne type kraftutbygging.

Vi kan ellers ikke se at noen av de som har avgitt høringsuttalelse har motforestillinger mot at søknaden om utsatt byggefrist skal innvilges.

4. Oppsummering

Ovenfor har vi forsøkt å svare ut og klargjøre virkninger knyttet til søknaden om endret minste driftsvassføring for Sauland I. Planendringssøknaden vil ikke påvirke vassføringen i Skogsåa eller Hjartdøla, eller mellom Hjartsjå og avløpet nedenfor Omnesfossen, i forhold til hva som ble konsesjonsgitt 12.02.2016.

SK registrerer bekymring knyttet til økt effektkjøring i Heddøla, og oppfatter dette som en bekymring knyttet til raske vannstandsendringer. Manøvreringsreglementet slår fast at alle vassføringsendringer skal skje gradvis, og at Sauland I må kjøres med myke overganger. Konsesjonen ivaretar derfor bekymring om raske vannstandsvariasjoner nedstrøms avløpet. Installering av to turbiner og tillatelse til redusert minste driftsvassføring kombinert med krav om at alle vannføringsendringer skal skje gradvis vil være viktig for vassdragsmiljøet.

I planendringssøknaden har vi begrunnet vårt syn om at nytteverdien av konsesjonens vilkår om etablering av ålevandring forbi damstedet på Sønderlandsvatn ikke er stor nok til å kunne forsvare kostnadene både for bygging og drift og større arealpåvirkning i et sårbart terreng. Ved bruk av tilgjengelige metoder har vi ikke klart å påvise ål i Sønderlandsvatn, og vi har vist at teoretisk oppvekstareal oppstrøms er svært begrenset.

SK konstaterer at de som har avgitt høringsuttalelse har få eller ingen merknader til søknaden om utsatt byggefrist.

Med vennlig hilsen
Sauland kraftverk AS

Bjarte Guddal
daglig leder

Erik Strøm Juliussen
prosjektleder Skagerak Kraft AS